

PROGRAMI IZOBRAZBE I ZAŠTITE KULTURNOG NASLIJEĐA ZAŠTO SU POTREBNI PROGRAMI IZOBRAZBE?

Igor Maroević

Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture
Zagreb

Uspjeh zaštite i restauriranja objekata kulturnog naslijeđa ovisi o adekvatnom broju pravilno školovanoga kadra, što podrazumijeva voditelje radova, arhitekta, inženjere, povjesničare umjetnosti i povjesničare, konzervatore, znanstvenike, obrtnike, čuvar i vodiče, kao i administraciju i političare.

S obzirom na mnogo disciplina, nužno je imati jasan koncept za vođenje prakse, zahtijevajući primjenu praktičnih "manualnih" vještina i znanstvenog znanja, zajedno s umjetničkom i povijesnom senzibilnošću, do koje se dolazi "kulturnom pripremom".

Shvaćanje potrebe izobrazbe kadrova u zaštiti spomenika postoji već više od jednog stoljeća. U skladu s organizacijom nacionalnih administracija za zaštitu pokretnog i nepokretnoga kulturnog naslijeđa, osobito od kraja 19. i početka 20. stoljeća, specijalizirana izobrazba u ovom području razvija se u mnogim europskim i drugim državama. U Španjolskoj, 1905. godine, međunarodno savjetovanje arhitekata posebno je preporučilo da se restauriranje povijesnih građevina povjerava isključivo posebno školovanim arhitektima; međunarodno savjetovanje u Ateni, 1931. godine, upozorilo je na iznimnu važnost uloge obrazovanja kao jamca zaštite starih spomenika.

Sljedeća bitna točka je potreba sustavnoga, planskog znanstvenog istraživanja kao podrške izobrazbi, ali i samom radu na spomeniku. Od 1930-ih nastojalo se uvesti specijalizirana istraživanja i obrazovna sredstva na području zaštite i obnove umjetničkih predmeta i zbirki. To je uključivalo Laboratorij za konzervatorska istraživanja British Museuma (British Museum Conservation Research Laboratory), kao i državne zavode iz Bruxellesa i Rima.

Kao rezultat sazio je novi, mnogo sustavniji pristup postupku konzerviranja i restauriranja umjetničkih predmeta, slika, skulptura, tkanina i rukopisa, kao i spomenika arhitekture. Taj novi pristup, pod utjecajem stanja kulturnog naslijeđa poslije 2. svjetskog rata, poprimio je konačni oblik u načelima koja je uobličio profesor Cesare Brandi, direktor Središnjega talijanskog instituta za restauriranje iz Rima. Ista su se načela očitovala i u preporukama, koje je dalo međunarodno savjetovanje konzervatora u Veneciji 1964. godine, poznatim kao Venecijanska Povelja.

NA KOJI JE NAČIN UKLJUČENA MEĐUNARODNA ZAJEDNICA?

Kulturno naslijeđe nije proizašlo samo iz nastojanja pojedinaca ili određenih zajednica nego i iz kulturnih i tehničkih komunikacija i utjecaja, često iz udaljenih područja. Radi procjene njegove ponekad složene predodžbe, istraživanja moraju uračunati taj međunarodni aspekt, dio kojeg je i sve kulturno naslijeđe. Na tom je temelju, govoreći o

svjetskoj literaturi, J. W. Goethe ustvrdio da će bilo koji autentični doprinos sadržavati sveopću vrijednost. Zbog te su vrste razloga narodi starog vijeka već tada cijenili neka dostignuća, npr. egipatske piramide, kao "svjetsko čudo" - prethodnika današnjeg "Popisa svjetske baštine UNESCO-a".

Međunarodna briga za zaštitu materijalnoga kulturnog naslijeđa, kao npr. briga za Raphaelov rad u Vatikanu, pokazala se već u 18. stoljeću. Porasla je tijekom 19. stoljeća, a u Haaškoj konvenciji je, u vezi sa Zakonima i ponašanjima u ratu na tlu (The Laws and Customs of War on Land, 1904. g.), uključen i članak o zaštiti kulturnih i povijesnih građevina. Godine 1954., potaknuta rasprostranjenošću uništavanja kulturnog naslijeđa, donesena je Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučajevima oružanih sukoba (Haaška konvencija) sa Zapisnikom (Protocol).

U okviru Haaške konvencije predviđene su različite vrste kulturnih dobara na koja se ona odnosi :

1. pokretna i nepokretna dobra od izrazite važnosti za kulturno naslijeđe svakog naroda,
2. građevine čija je svrha zaštita i izlaganje pokretnih kulturnih dobara,
3. sredine koje sadrže spomenike navedene pod 1. i 2.

Ove su kategorije kasnije redefinirane i proširene u drugim dokumentima UNESCO-a, posebno radi uključivanja povijesnih područja, a danas se sve veća briga iskazuje gospodarenju izgrađenim okolišem i njegovim ekološkim sklopom, imajući na umu potrebe razvoja (u razumnoj mjeri). Haaška je konvencija također svratila pozornost na rasprostiranje svog sadržaja na sve zemlje na koje bi se mogao odnositi, te na potrebu uključivanja takvog studija u njihove programe vojnog i, po mogućnosti, civilnog sustava školovanja, tako da njeni principi postanu poznati cjelokupnoj populaciji. Na potrebu za izobrazbom je, međutim, stalno upozoravano u kasnijim međunarodnim sporazumima, kao npr. u Konvenciji o svjetskom naslijeđu (World Heritage Convention) 1972. godine.

NASTOJANJA I PREPORUKE POSLIJE 2. SVJETSKOG RATA

Desetljeća nakon 2. svjetskog rata nije karakterizirao samo društveni i gospodarski razvoj nego i programi obnove koji su postupno uključivali sve regije svijeta. Budući da je novogradnja dobila apsolutno prvenstvo, okruženja arheoloških lokaliteta, važne povijesne građevine i spomenici često su pregrađivani ili mijenjani, a mnoštvo je spomenika bilo ugroženo nemarom i uništavanjem.

U isto je vrijeme, međutim, javnost postupno počela shvaćati potrebe kulturne sredine. Škole su u svoje programe počele uključivati predmete vezane uz naslijeđe, a raste i uloga UNESCO-a kao međunarodne reference i primjera. Od 1950-ih UNESCO je organizirao upućivanje izaslanstava priznatih stručnjaka u zemlje članice radi pomoći na polju zaštite, očuvanja i restauriranja povijesnih spomenika i sredina.

U određenim slučajevima ta se pomoć kasnije razvila u međunarodne akcije, kao npr. one u Egiptu i Veneciji ili u recentniji tzv. Cultural Triangle Project u Sri Lanki. Te su akcije pružile povoljnu priliku da ojača predodžba o kulturnim dobrima i da ona postanu poznata široj javnosti. One su, također, postale instrument za obrazovanje administracije i političara, kao i za podučavanje stručnjaka. Radi osiguravanja zajedničkih smjernica za zaštitu kulturnih dobara UNESCO je razradio posebne preporuke za predmete kojima je posebna pozornost. Na području graditeljskog naslijeđa te su se

preporuke odnosile na arheološke iskopine (1956.), očuvanje ljepote i značajki krajolika i predjela (1962.), očuvanje kulturnih dobara ugroženih javnim ili privatnim radovima (1968.), zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa (1972.) te zaštitu i osiguravanje suvremene funkcije povijesnih područja (1976.). Te su preporuke stvorile međunarodnu referencu za sklad konzervatorskih principa unutar nacionalnih zakonodavstava. Na isti su način postale prikladne za sveobuhvatno planiranje i obrazovne programe.

MEĐUNARODNE STRUKOVNE ORGANIZACIJE

International Office of Museums, koji je postojao od 1920-ih, postaje 1945. International Council of Museums (ICOM), zamišljen kao veza između stručnjaka i ustanova s tog područja.

Godine 1956. UNESCO je odlučio ustanoviti specijaliziranu međudržavnu organizaciju radi podizanja nivoa standarda i postupaka, kao i radi popularizacije i podrške međunarodnom studiju konzerviranja i restauriranja. Međunarodni centar za studije zaštite i restauriranja kulturnih dobara (ICCROM) ustanovljen je 1959. godine u Rimu. Zadaća ICCROM-a nije uključivala samo dokumentaciju, usklađivanje istraživanja ili savjetodavnost, nego i izobrazbu. Ovo zadnje pokazalo se izuzetno važnim i kao rezultat je proizašlo osnivanje mnogih međunarodnih i regionalnih programa izobrazbe. Tečajevi su, u stvari, postali važno sredstvo komunikacije sa zemljama članicama. Mnogi bivši polaznici ICCROM-a dosegli su visoke položaje u svojim strukama, čime im se otvorila mogućnost utjecaja na zakonodavstvo, političke smjernice i na samo upravljanje kulturnim naslijeđem.

Navedeno savjetovanje u Veneciji (1964.), na kojem je bilo prisutno i uključeno u rad oko 500 stručnjaka iz velikog broja zemalja, dobilo je, za svoje preporuke, snažnu potporu i UNESCO-a i ICCROM-a.

Istodobno, pojavilo se mišljenje da bi bilo korisno imati jednu organizaciju, uz bok UNESCO-u i ICCROM-u, koja bi unapređivala sveopću svijest o zaštiti i obnovi graditeljskog naslijeđa.

Zbog toga je odlučeno da se preporuča osnivanje međunarodne nevladine organizacije, koja je, nakon službenog osnivanja u Varšavi 1965. godine, postala poznata kao International Council on Monuments and Sites (ICOMOS).

Kao udruženje članova ICOMOS je postupno izgradio međunarodnu mrežu konzervatorskih stručnjaka koja se danas proširila u sva područja svijeta i koja omogućava suradnju i komunikaciju u zaštiti i obnovi graditeljskog naslijeđa. S tom svrhom postoji i trajna suradnja između ICOM-a, ICOMOS-a, ICCROM-a i UNESCO-a.

MEĐUNARODNA BRIGA ZA IZOBRAZBU

Promjene društvenih i gospodarskih uvjeta u desetljećima poslije 2. svjetskog rata povećale su želje za promjenama u povijesnim područjima, na koje nacionalne ili lokalne vlasti nisu bile valjano pripremljene. Kao rezultat toga pojavila se opasnost oštećivanja ili čak uništavanja pojedinih spomenika. Zbog toga je UNESCO odlučio prirediti međunarodno zasjedanje - Zasjedanje o svjetskom naslijeđu. Zaključci tog zasjedanja, održanog 1972. godine, prihvaćeni su i uobličeni u materijalu "Zaštita kulturnog i prirodnog naslijeđa svijeta" (Protection of the World Cultural and Natural Heritage), poznatijem kao Konvencija o svjetskom naslijeđu (World Heritage Convention). Cilj je bio usmjeriti međunarodnu pozornost na zaštitu kulturnih i prirodnih bogatstava koja predstavljaju izuzetnu sveopću vrijednost u različitim područjima svijeta i očuvati ih

kao dio svjetskog naslijeđa čovječanstva u cjelini.

Važan dio Konvencije je činjenica da se potencijali kulturnog i prirodnog bogatstva promatraju zajedno. Na tu je potrebu upozoravalo nekontrolirano uništavanje graditeljskog naslijeđa koje je još više podignulo razinu eksploatacije prirodnih bogatstava i naglo stvorilo situaciju globalne kritičnosti. Ujedinjeni narodi su, štoviše, prigodom nedavnog promoviranja koncepta razumnog razvoja, u prvom redu imali na umu obnovljiva ili neobnovljiva prirodna bogatstva, koja su, međutim, povezana s osnovnim potrebama politike zaštite u odnosu na kulturno naslijeđe. Pod pojmom kulturnog naslijeđa ovdje se misli na pojedinačne spomenike, grupe građevina i lokalitete, odnosno područja. Lokaliteti, odnosno područja, definirani su kao djela ljudskih ruku ili kombinirana djela prirode i čovjeka, i spajaju dva temeljna parametra Konvencije - kulturu i prirodu.

Popis svjetske baštine sadržava značajne lokalitete od izuzetne sveopće vrijednosti za koje bi mogla biti zatražena međunarodna pomoć iz Fonda osnovanog od zemalja koje su ratificirale Konvenciju. Ta pomoć može biti zatražena u obliku studija, konzultacija, opreme, zajmova i subvencija, kao i u obliku izobrazbe kadra i stručnjaka na svim razinama. Odluke vezane uz navedenu pomoć donosi Komitet za svjetsku baštinu (World Heritage Committee) u suradnji sa zemljama članicama, ICCROM-om i ICOMOS-om.

Programima izobrazbe i školovanja posvećena je posebna pozornost u Konvenciji. Njihov je cilj osigurati identifikaciju, zaštitu, očuvanje, prezentaciju i prijenos budućim generacijama kulturnog i prirodnog bogatstva. Za to je potrebno da svaka od zemalja članica prihvati osnovnu politiku za: uključivanje zaštite u planiranje programa, uspostavljanje služba zaštite, proučavanje mjera djelovanja protiv ugrožavanja, osiguravanje financijskih sredstava, kao i njegovanje uspostavljanja ili razvijanja nacionalnih ili regionalnih centara za izobrazbu, za zaštitu, obnovu i očuvanje kulturnih i prirodnih dobara i poticanje znanstvenih istraživanja na tom polju.

U uskoj suradnji s ICCROM-om i ICOMOS-om, za kulturna, te World Conservation Union (IUCN), za prirodna bogatstva, aktivnosti na polju izobrazbe i školovanja omogućile su Konvenciji da osigura značajnu pomoć svojim članicama. U to su uključene mogućnosti međunarodnih istraživanja i izobrazbe za stručnjake na polju zaštite. Istodobno im je omogućena diskusija o primjenama principa zaštite, izobrazba za specifične vještine i uspostavljanje čvršćih kontakata s drugim stručnjacima i izvorima informacija.

CILJEVI I SVRHA IZOBRAZBE

Ciljevi i potrebe zaštitarskog školovanja su mnogostruki. Širenje definicije kulturnog dobra, u posljednjim desetljećima, od pojedinačnog spomenika prema većim cjelinama i, u stvari, izgrađenom okolišu i kulturnim krajolicima, uzrokovalo je da zaštita spomenika postane dio razvojnog procesa. To znači da se ona mora uhvatiti u koštac s integracijom zaštite, gospodarskim i društvenim ciljevima.

Zaštita kulturnog naslijeđa je ponajprije kulturna i povijesna disciplina koja se temelji na znanstvenim i humanističkim proučavanjima. Ovo područje uključuje velik broj disciplina čiji je zajednički cilj definiranje kulturnih bogatstava, njihove vrijednosti, značaja i stanja, fizičku zaštitu, kao i spoznavanje njihova odnosa s društvenim i gospodarskim kontekstom.

Konzervatorski i restauratorski stručnjaci moraju biti svjesni, te moraju razumijevati i primjenjivati principe navedene u međunarodnim smjernicama i propisima. Također, moraju znati dokumentirati,

interpretirati i izvijestiti o svojim otkrićima radi omogućavanja razvitka odgovarajućih strategija zaštite, u suradnji s lokalnim stanovništvom, te uz konzultacije sa stručnjacima drugih disciplina, kada se ukaže potreba. To ujedno zahtijeva uravnoteženo prosuđivanje i prihvaćanje odgovornosti. Školovanje i izobrazba na polju zaštite spomenika bi, stoga, trebali biti zamišljeni kao kontinuirani proces uključivanja ciljanih grupa na svim razinama, od škola do tehničkih instituta, od fakulteta do specijaliziranih istraživačkih laboratorija. Ove se aktivnosti mogu, dakle, protezati od osnovnih informacija (uključivši znanstvene planove i programe za arhitekte, inženjere i urbaniste), preko postdiplomskih studija, gdje se detaljno raspravlja o principima rada (uključivši istraživačke projekte i magistarski rad), do specijaliziranih kratkih tečajeva ili workshopova na određenim predmetima.

Znanstveni plan postdiplomskog studija zaštite spomenika trebao bi imati sljedeće predmete:

- * definicija kulturnog dobra i politika intervencije;
- * metode pregleda, praćenja, analize i izvještavanja;
- * tehnologije vezane uz određene materijale i strukture (dijagnostika i intervencije);
- * planiranje i gospodarenje izgrađenim i prirodnim okolišem;
- * upravno-pravna problematika;
- * metode istraživanja

Općenito, specijalizirani konzervator ili restaurator treba barem tri do četiri godine izobrazbe, dok se za arhitekta-restauratora obično traži specijalizirani postdiplomski studij nakon završetka fakultetske izobrazbe na studiju arhitekture. Ostale discipline također zahtijevaju dodatnu izobrazbu. U svakom slučaju, važan dio znanja u ovom procesu školovanja postiže se terenskim radom, istraživanjem i stručnim kontaktima.

TEČAJI ZAŠTITE KULTURNOG NASLIJEĐA

U posljednjim je desetljećima organiziran velik broj tečajeva usredotočenih na zaštitu kulturnog naslijeđa. Neki od njih predstavljaju fakultetske tečajeve i daju fakultetski stupanj izobrazbe, kao npr. tečaj pokrenut na Bliskoistočnom tehničkom sveučilištu u Ankari (1960.) ili recentniji programi obuke na Sveučilištu u Goteborgu. Nekoliko sveučilišta i tehničkih škola u europskim i sjevernoameričkim zemljama uključilo je zaštitu spomenika kao izbornu mogućnost u okviru dodiplomskih studija. Najnovije, takvi su programi izobrazbe osnovani u Indiji i Iranu.

Uz to, velik je broj postdiplomskih tečajeva ili studija, u trajanju od jedne do dvije akademske godine, koji pružaju mogućnost stjecanja viših akademskih stupnjeva (magisterij ili doktorat). Takvi su studiji organizirani na mnogim europskim sveučilištima, ali i u Sjevernoj i Južnoj Americi (Salvador, Brazil), Aziji (Indija i Sri Lanka; Pakistan i Tajland upravo razvijaju programe školovanja) i Australiji. Mnogi od tih programa prihvaćaju i sudionike iz drugih zemalja. Nekoliko kratkih tečajeva organizirao je UNESCO u Bagdadu, za sudionike iz arapskih zemalja, a kubanske su vlasti, također, razvile čitav niz kratkih tečajeva usmjerenih na potrebe južnoameričkih država.

Programi izobrazbe ICCROM-a, organizirani u suradnji s UNESCO-m i zemljama članicama, u Rimu ili drugdje, usmjereni su u prvom redu međunarodnom auditoriju. ICCROM-ov Tečaj zaštite spomenika prvi je put održan 1962./63. u suradnji sa Sveučilištem u Rimu, te je, kao jedan od prvih te vrste, često korišten kao model za ostale programe izobrazbe. U ovom tečaju predavači i sudionici su nekoliko nacionalnosti,

a pristup je kritički i metodološki. Sporazum sa Sveučilištem u Yorku (Velika Britanija) daje osposobljenim sudionicima mogućnost nastavka studija do stjecanja viših akademskih stupnjeva.

Od 1991. godine ICCROM surađuje i s talijanskom vladom u organiziranju postdiplomskih studija za arhitekte i planere iz zemalja u razvoju. Postoji, također, čitav niz vrlo usko usmjerenih kratkih tečajeva: od zaštite zidnog slikarstva do zaštite kamena (s UNESCO-om u Veneciji), od zemljane arhitekture (s Međunarodnim centrom za zemljane konstrukcije (CRATerre) u Grenobleu) do drvenih struktura (u suradnji s norveškom vladom, UNESCO-m i ICOMOS-om u Norveškoj). Na ovom polju postoji i posebna suradnja između ICCROM-a i Konvencije o svjetskom naslijeđu.

ŠTO JE POSTIGNUTO DOSAD?

Međunarodna svijest o potrebi povjeravanja kulturnog naslijeđa samo valjano obrazovanom kadru potaknula je potrebu objašnjavanja kriterija za izvršavanje tih zadaća. Jedno od temeljnih dostignuća, u razdoblju poslije 2. svjetskog rata, bilo je promoviranje zaštite kulturnog naslijeđa (pokretnih ili nepokretnih spomenika i lokaliteta) kao kritičkog procesa. Ovaj bi proces, prije nego prethodno korišteni modeli obnove, trebao biti vodilja za pripremu i rukovođenje individualnih konzervatorskih i/ili restauratorskih projekata. Prema tome, postupak će ovisiti o rezultatima procjene svakoga pojedinačnog objekta (spomenika), specifičnostima njegovoga kulturološkoga konteksta i korištenja.

Zamišljen kao humanistička i povijesna disciplina, ovaj proces u potpunosti se koristi znanstvenim i istraživačkim metodama i alatima. Za njega je potrebno da bude temeljen na dobro dokumentiranoj i jasnoj kulturno-povijesnoj i znanstvenoj definiciji mogućega spomeničkog potencijala i njegovu stanju. Također je bitno da bude razvijen kroz procjenu odnosa kulturnih i gospodarskih vrijednosti radi pripremanja plana gospodarenja i prikladnog postupka obnove spomenika.

Vrste zadataka i postupaka mogu vrlo široko varirati od slučaja do slučaja, a, općenito, bi trebali uključiti pravilne programe potpore kao popravak, konsolidaciju, restauraciju, konzervaciju, prezentaciju, interpretaciju i eventualno "rehabilitaciju". Cilj i svrha zahvata je održati kvalitetu i kulturne vrijednosti izvornoga kulturno-povijesnog spomenika, očuvanje njegove autentičnosti i produžavanje života. U određenim slučajevima to može značiti restauriranje i/ili "rehabilitaciju", u cilju prezentacije, interpretacije i valorizacije spomenika. Pojam restauriranje (koji se često krivo upotrebljava) trebalo bi koristiti za opisivanje specijaliziranih zahvata ili postupaka, kao što je opisano u Venecijanskoj povelji i drugim prihvaćenim dokumentima, koji zahtijevaju odgovarajuće školovan multidisciplinarni kadar i koji slijede specifičnu metodologiju. Kao dodatak važnosti humanističkog pristupa, programi izobrazbe usmjeravaju prema razvoju znanstvenih metoda koje su potrebne za dokumentiranje, analizu, dijagnostiku i pravilne zahvate na spomenicima. Ove metode mogu uključivati neka od najnovijih dostignuća moderne tehnologije; to je posebno vidljivo u fazi dokumentiranja i analize. Konzerviranje i restauriranje mora se temeljiti na potpunom razumijevanju povijesne stvarnosti i autentičnosti spomenika. Specifične metode mogu se, prema tome, koristiti na terenu ili u laboratorijima, uključujući arhitektonsku fotogrametriju, istraživanja pomoću ugljika (C14), analize pomoću elektronskog mikroskopa, kao i složena kemijska ili biološka ispitivanja.

Visoka tehnologija nije, međutim, uvijek preporučljiva. Naprotiv, na "normalnim" primjerima, pomni pregledi objekata mogu se uspješno obaviti koristeći jednostavne instrumente i alate kao pomoć stručnjakovu

oku i iskustvu. Shodno tome, popravci i održavanje najbolje se postižu korištenjem tradicionalnih tehnologija i materijala koji su kompatibilni postojećoj povijesnoj strukturi. O zaštitnim i radovima tekućeg održavanja se ne smije razmišljati kao o luksuzu; bolje ih je smatrati nužnima za očuvanje vrijednosti naslijeđa, za podizanje kvalitete života, za postizanje vrijednosti dugoročnih investicija i za smanjivanje ukupnih troškova održavanja spomenika.

Mnogi su spomenici svjetskog naslijeđa bili usko povezani s mogućnostima izobrazbe stručnjaka, bilo na lokalnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini, i time profitirali u smislu podizanja standarda održavanja i uzdržavanja. Kao primjer spominjem ranije navedeni Cultural Triangle Project u Sri Lanki (s nekoliko spomenika s Popisa svjetske baštine), koji su vodili stručnjaci od kojih su mnogi prošli izobrazbu u ICCROM-u. Osim toga na Sveučilištu Moratuwa razvijen je postdiplomski studij zaštite spomenika u sklopu kojeg se studentima pruža mogućnost istraživanja, iskopavanja i konzerviranja u okviru Cultural Trianglea.

BUDUĆNOST I RAZVOJ ZAŠTITE

Spomenici kulture i spomenički kompleksi podređeni su zakonima i upravnim procedurama svake zemlje. Iako spomeničko naslijeđe zahtijeva posebnu pozornost i ispunjavanje određene regulative, gospodarenje njime također ovisi o različitim faktorima na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini.

Dužnu bi pozornost, stoga, trebalo obratiti odnosu zaštite i razvoja.

Potrebe spomeničkih lokaliteta i njihove okolice moraju se uzeti u obzir već u ranim fazama nacionalnog i/ili regionalnog planiranja gospodarstva ili korištenja pojedinih terena. Samo će tako ljudi kojima je povjereno upravljanje ili čuvanje spomenika imati priliku osigurati uvjete nužne za prikladan i ekonomski održiv kontinuitet kulturnih vrijednosti.

Što je spomenik vidljiviji i poznatiji, postaje atraktivniji u turističke svrhe, a time i njegova okolina postaje predmetom razvitka i promjena. Uspjesi u zaštiti i obnovi, te odgovarajući razvoj ovisi i o uskoj suradnji između službe zaštite i različitih organa vlasti, kao i stanovnika i vlasnika okolnih zemljišta ili nekretnina.

Izobrazba na području zaštite spomenika ne smije, stoga, biti izolirani nego sastavni dio većeg procesa. To zahtijeva kontinuitet i, idealno, trebalo bi činiti cjelinu s mogućnostima istraživanja, prikladnim sustavima kontrole i nadzora spomenika, te procesima odlučivanja. Potrebno je osigurati temeljitu izobrazbu kadra, ali je jednako potrebno postići da i drugi elementi ove multidisciplinarnе mreže budu stručno pripremljeni i da steknu senzibilitet prema vještinama i vrijednostima zaštite, kao i da postoji odgovarajuća komunikacija između svih strana uključenih u ovaj proces.

LITERATURA:

Conventions and Recommendations of UNESCO concerning the protection of the cultural heritage, UNESCO, 1983., Paris, UNESCO, 239.

Primljeno: 29. 3. 1994.

SUMMARY

Programs of Education and Protection of Cultural Heritage

Why do we need programs for education?

by Igor Maroević

The article argues in favor of a systematic education in the field of the protection of cultural monuments, and of the integration of all relevant factors and segments of society in the process of planning protective treatments.

The author examines the experience of international community in this field, touching upon the relevant internationally accepted Conventions relating to the cultural and natural heritage and their preservation and protection, and quoting international professional organizations involved in the field of education, protection and preservation of cultural heritage.

In the chapter on the international care for education and training author gives his opinion on what has to be done in this field and shows ways to be employed in the process in order to obtain unification of the system of education and training at the international level. According to that, the next two chapters are devoted to proposals and recommendations on the ways of training conservators and restorers, with a special stress on the need of a continuous and systematic process at all educational and research levels.

The author also quotes some of the established international courses on the protection of cultural heritage

At the end the author speaks of the achievements and experience acquired in the field of the protection: of monuments, of the purposes and aims of treatments, and of the need for a humanistic approach to the protection, as well as of the need to develop scientific methods of documenting, analysis, diagnostics and appropriate treatment of monuments.

The future and the upgrading of the protection depend a great deal on various factors at national or lower levels, and therefore attention should be paid to the relations between the protection and socioeconomic developments, as well as to the efforts to obtain a compromise between the two.

The author underlines the importance of ensuring a thorough professional training, as well as of the sensibilization of all other elements joined in the process, according to the requirements and values of the protection of cultural heritage.